

'Wie kent de Marokkanen die tegen de nazi's hebben gevochten?'

door **Annelies De Waele**

theater

'gembloux' van sam touzani en ben hamidou over de vergeten soldaten van de tweede wereldoorlog

De nieuwe KVS-productie Gembloux gaat niet enkel over de 'vergeten' Marokkaanse soldaten die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Wallonië het leven lieten. Met hun récit willen acteurs Ben Hamidou en Sam Touzani en regisseur Gennaro Pitisci ook een duidelijke maar scherpe aanklacht formuleren tegen elke absurde oorlog. De voorstelling sluit mooi aan bij de vijfde editie van het Halqa-festival én de verjaardag van de Belgische-Marokkaanse arbeidersmigratie. 'Gembloux biedt een venster op alle sociaal-artistieke werk dat hier gebeurt.'

Brussel

Van onze medewerkster

Annelies De Waele

'C'est une histoire d'amitié', vatten Sam Touzani en Ben Hamidou hun project samen. We ontmoeten het duo samen met regisseur Gennaro Pitisci op de vierde (repetitie)verdieping van de bottelarij-gebouwen in Molenbeek. Van daaruit: zicht op de wijk Chrystal/Zwarte Vijvers, waar Hamidou en Pitisci al jaren aan de sociaal-artistieke weg timmeren. Laatstgenoemde leidt hier het Brocoli Théâtre, de eerste zet zijn schouders onder de vzw Smoners en botste als bij toeval op het verhaal voor Gembloux. Ben Hamidou: "Op een dag bezocht ik, zoals zo vaak, een van de theehuizen in mijn wijk. Iedereen zat er aan de televisie gekluisterd: Al-Jazeera, verslag Golfoorlog. Tot een van de aanwezige chibani (Berbers voor oudje, ADW) zich liet ontvallen: 'De Amerikanen, de Amerikanen. Wij waren hier al voor hen.' Hij doelde op de slag bij Gembloers, 1940. Een historisch feit waar ik altijd alleen maar vaag iets over had gehoord. Dat gesprekje vormde de directe basis voor het stuk. Ik belde Sam en Gennaro, et voilà. We zijn meteen enthousiast beginnen te zoeken en schrijven."

Hamidou en Touzani speelden elk apart al in KVS/de bottelarij, maar Gembloux is de eerste KVS-coproductie met Brocoli, vzw Smoners en ook Nacer Nafti en het Théâtre de L'Escalier. Opmerkelijk daarbij is dat Franstalige allochtonen in een Nederlandstalig stadstheater carte blanche krijgen. Het team heeft dan ook niks dan lof voor de gevoeligheid en het luisterend oor van dit huis. Hoewel ze hun voorstelling in Frans, Berbers en Nederlands ook niet in een zuiver allochtone hoek gedruimd willen zien. "Nous sommes tous des Belges", zegt Sam Touzani. "Met onze gemeenschappelijke geschiedenis. Dit verhaal belangt iedereen aan. In de eerste plaats is het een menselijke geschiedenis. Met elkaar praten begint bij elkaar ontmoeten. Elkaar respecteren in onze eigenheid. We proberen een alternatief te bieden voor het algemene discours, dat vaak in blokken praat en denkt. Want daar begint fascisme."

"Ik heb onmiddellijk ja gezegd, omdat ik ook een steentje wil bijdragen aan de democratisering van theater, zeker bij migrantenjongeren. Voor hen is het nog altijd makkelijker om een moskee binnen te stappen dan een theaterhuis. Ze zijn groot geworden in een sfeer van materialisme en consumptie, het is nodig hen op jonge leeftijd aan het denken te zetten. Al tien jaar zijn organisaties als Smoners en Brocoli in de weer met bewustmaking, bevraging, zelfkritiek. Op die manier nemen ze deze wijk mee naar meer stedelijke verantwoordelijkheid."

no one time shots

De vzw Smoners werd opgericht in 2000 en kan sinds 2002 rekenen op wat subsidie. Doel is, via sociaal-artistieke projecten rond dans of theater de wijk te laten heropleven. Daarvoor werkt Smoners samen met lokale centra en gezelschapjes als Brocoli, maar ook met scholen en ouders. "Een getto als Molenbeek heeft voor- en nadelen", vindt Ben Hamidou. "Daar proberen we op in te spelen. Het is het heel moeilijk om jongeren warm te maken voor artistieke projecten. Sporten als minivoetbal zijn bij hen compleet ingeburgerd, kunst en cultuur liggen nog ver van hun bed. Anderzijds heeft iedereen de buik vol van de moule merguez, het vrijblijvend organiseren van goedbedoelde activiteiten als raivonden. Het zijn niet meer dan one time shots. Terwijl er veel meer is dan dat. De paternalistische politiek moet plaatsmaken voor duurzame projecten. Dat vraagt natuurlijk tijd en - vooral - geld. Het is nu elke dag vechten, met beperkte middelen. Een coproductie als Gembloux biedt een venster op al het sociaal-artistieke werk dat hier gebeurt." "Gembloux staat niet op zichzelf", weet regisseur Gennaro Pitisci. "In de marge ervan proberen we sociale activiteiten voor de jeugd op poten te zetten. Dat geeft al resultaten, jawel. Als we nu via affiches allochtone jongeren rekruteren om in een stuk mee te spelen, komen daar al veel kandidaten op af. We oogsten hiermee wat we zaaiden in onze workshops of historische projecten. Vorig jaar maakten we een stuk over de geschiedenis van Molenbeek, met jongeren. Sterke momenten, waarbij

migrantenfamilies vaak hun eerste stap zetten in een lokaal industrieel museum als La Fonderie. Je bewerkstelligt een mentaliteitswijziging door hen bewust te maken van de omgeving waarin ze wonen, de geschiedenis van die omgeving en het moment in die geschiedenis dat zij, of hun ouders, er zijn ingestapt. Via cultureel werk geef je hen zoveel mogelijk info over de wereld die hen omringt."

"Belangrijk is ook dat we hen een professioneler kader kunnen aanbieden, en een publiek", vult Hamidou aan.

"Waarmee ik niet wil zeggen dat we de eersten en de besten zijn: er zijn er heel veel die werken zoals wij. Omdat er vraag naar is. Daarbij is het ook belangrijk om iemand als Sam in de kijker te plaatsen (Touzani presenteerde op de Waalse tv enkele programma's en is bij Franstalige jongeren danig populair. Met het tragikomische verhaal over zijn eigen migratie, One Human Show, lokte hij in Brussel en zuidelijker volle zalen, adw). Jongeren kijken naar hem op, zien hem als een rolmodel en worden op die manier ook warm gemaakt voor kunst."

pingpong

Touzani had ook persoonlijke redenen om in Gembloux te stappen. Als Noord-Afrikaanse rekrut nam zijn vader immers zelf deel aan een van West-Europese slagen, in Monte-Cassino (Italië). Hij hield er een te korte arm aan over, het duurde jaren voor zijn zoon het ware verhaal hoorde: dat hij werd ingezet als kanonnenvlees voor de zaak van de kolonialisten.

Touzani: "Aanvankelijk was ons project heel ambitieus, en dus te duur. Ben trok ons weer wat op het rationele spoor. Zo werd Gembloux het verslag van twee vrienden die expliciet teruggaan in de geschiedenis, naar dat jaar 1940."

"In Gembloux - en dat is toch belangrijk - gaan we expliciet op zoek naar dat moment dat twee culturen, die nu soms uit elkaar lijken te liggen, aan elkaars zijde vechten tegen een gemeenschappelijke vijand", vertelt Pitisci. "De structuur van het stuk is eenvoudig. Het is veeleer een verslag, een vertelling waarin Sam en Ben verhalen hoe ze bij dit verhaal kwamen. Het wil de sfeer oproepen van de markt in Molenbeek en tegelijk die historische dingen bovenhalen die lang verborgen bleven."

"In het stuk zijn we kameraden, zoals in het echte leven", klinkt het bij Hamidou. "Dat maakt het spelen plezierig, een soort pingpongspel. De toon is jong, actueel. We laten alle personages leven op de manier zoals vertellers dat kunnen. We doen via de orale traditie een appèl op de verbeelding van de toeschouwers, maar komen ook uit bij non-fictie en naakte cijfers."

Ben Hamidou ging in het Marokkaanse Rif-gebergte praten met twee tirailleurs. Met Mourad Boucif, die een film draait over het thema, beluisterde hij schaarse getuigen. Andere bron was ULB-professor Anne Morelli, die een historisch boek schreef over de migratiestromen in België. Voor het overige: weinig materiaal voorhanden. "Het is een beschamend stukje koloniale geschiedenis, dat overheden het liefst willen verdringen en vergeten", vindt Hamidou.

"In het licht van de verkiezingen is het makkelijker om discussies te voeren over hoofddoeken en te focussen op het terrorisme. Niet dat dat niet bestaat, maar de geschiedenis vergeet soms wetenschappelijk te zijn", zegt Touzani. "Het is nochtans simpel, de feiten zijn er. Maar ook op de scholen wordt hierover niet gerept. Ga maar na: niemand weet van de Marokkanen die hier tegen de nazi's hebben gevochten. Hun verhaal gaan we vertellen."

'In 'Gembloux' zoeken we naar het moment toen twee culturen, die nu ver uit elkaar liggen, tegen één vijand vechten'

Publicatiedatum : **21-02-2004**

Sectie : **Cultuur & wetenschap**